

Behovskartlegging for fagene ved ILOS – stillingsplan 2024–2028

Om rapporten

Denne rapporten oppsummerer utdannings- og studieleders analyser og vurderinger av ressursbehovet i stillingsplan-perioden 2024–2028 sett fra studiesiden. Her undersøker vi omfanget av fremtidige behov for undervisningsressurser basert på instituttets programforpliktelser, prognoser for rekruttering, gjennomføring og studieproduksjon i studiene. Basert på disse faktorene vurderer vi om ressursbruken på dagens studietilbud er hensiktsmessig dimensjonert. Rapporten gir en vurdering av hvor effektiv ressursbruken på undervisning (tidsbruk) er sett i forhold til studiepoengene det produserer. Slik kan instituttet gjøre en økonomisk risikovurdering av planlagte tilsetninger i fagene.

Fremstillingen nedenfor er ikke lik for alle fag, for problemstillingene knyttet til balansen mellom ressurser og behov samt utviklings-, rekruttering- og inntekspotensial er ulike. Instituttet kan ikke forvente at fag som har ulike oppdrag og utgangspunkt, krever samme ressursbruk. En diskusjon om kostnadsprioriteringer på studiesiden må gå hånd i hånd med helhetlige, strategiske vurderinger av studietilbudet og den faglige utformingen av det. Beslutninger om endringer av studie- og emneporteføljen, utforming av undervisning etc. kan endre kostnads- og inntektsbildet. Dette er likevel ikke en utdanningsstrategisk analyse; den baserer seg på studiene slik de gis i dag og på allerede eksisterende endringsplaner.

Størrelsen på fagmiljøene defineres som antall undervisningstimer til disposisjon hvert semester, basert på antall ansatte og hvilke stillingskategorier de er plassert i. Merk at undervisningsplikten konstant vil variere, blant annet på grunn av permisjoner (og erstatningsløsninger for disse), reduksjon i plikt grunnet alder og ikke minst avganger ved pensjon. Vi tar forbehold om at ikke planlagte, faste ressursbehov kan oppstå ved at ansatte slutter etc. Likeledes kan både ressursbehov og studieinntekter endres dersom studiene endres.

Vi angir også plusstimer i avdelingene per våren 2022. Tallet må ses i forhold til antall ansatte og indikerer over- eller underforbruk av timer. Tallet sier imidlertid ikke noe om når timene er akkumulert og heller ikke noe om årsaken. Det er altså kun ved nærmere undersøkelser og innsikt i fagenes studieporteføljer at vi kan vurdere om timeavviket skyldes for store eller for små undervisningsressurser eller om undervisningstilbudet ikke er riktig dimensjonert med tanke på antall studenter og stillinger. Disse tallene er også i konstant endring.

Innledning

ILOS er et institutt som har studieproduksjon (produksjon av studiepoeng og grader) som hovedinntektskilde. Det er ingen indikasjoner på at finansieringsmodellen for offentlige universiteter og høyskoler vil endres på en måte som endrer dette bildet. Dagens situasjon er preget av at instituttet er underfinansiert og at instituttet ikke uten videre kan forvente en bedring i studieproduksjonen, og dermed heller ikke noen bedring i inntektsgrunnlaget. Gitt at avviket mellom instituttets lønnsutgifter og inntektene fra studiesiden er og vil forbli betydelig, må instituttet finne måter å redusere gapet på. Dette betyr i praksis at den faglige bredden som studiene våre har hatt til nå, ikke er bærekraftig. Instituttets samlede inntekter er ikke store nok til å forsvare dagens studiestruktur.

Før styret ved ILOS fatter beslutninger om fremtidige stillinger innen instituttets studiefag, er det derfor behov for en inngående drøfting av hvilke studietilbud som er bærekraftige med tanke på samfunnsinteresse og -relevans og instituttets inntektsgrunnlag. Dette bildet kan kun endres betydelig dersom instituttet finner andre større inntektskilder.

Tabellen nedenfor viser (fra v. til h.) hvert fagmiljø's samlede undervisningsplikt, slik den er per juni 2023, og den samlede studieproduksjonen (SP) som arbeidstimerne til disse fast vitenskapelig ansatte har ført til. Videre viser tabellen timebruk per studiepoeng: Hvor store undervisningsressurser, altså hvor mange timer brukte fagmiljøet i snitt på å produsere hvert studiepoeng?¹

I de tre kolonnene til høyre viser tabellen hvor stor andel av instituttets timer og studiepoeng fagmiljøet sto for og differansen mellom disse andelene.

Tabell 1: Brukte undervisningstimer per produserte studiepoeng (SP).

Fagmiljø	Undervisningsplikt / timer ²	SP høst ³ 2022	Timer / SP	% SP totalt	% av plikt-timer totalt	Diff. sp - timer
ALLM. LITT.	3652	4265	0,85	20,0	14,0	-6,0
ENGLANG	2626	2940	0,89	13,7	10,0	-3,7
ENGLABS	5938	6495	0,91	30,4	22,8	-7,6
ENGELSK samlet	8564	9435	0,91	44,2	33,0	-11,2
FRANSK	2626	1660	1,58	7,8	10,0	2,2
ITALIENSK	1432	1110	1,29	5,2	5,5	0,3
PTBKS	2064	295	7,00	1,2	7,9	6,7
RUSSISK	3077	1785	1,72	8,4	11,8	3,4
SLAVISK samlet	5141	2080	2,47	9,7	20,0	10,3
SPANISK	2259	1440	1,57	6,7	8,7	2,0
POR	525	110	4,77	0,5	2,0	1,5
SPAPOR samlet	2784	1550	1,80	7,3	10,7	3,4
TYSK	1870	1240	1,51	5,8	7,2	1,4
Total	26069	21340	1,2	100,0	100,4	4,8

Når instituttet vurderer hvilke fagområder instituttet skal tilsette i i fremtiden, vil det måtte prioritere, og det er da viktig å vite at tilstrekkelige undervisningsressurser brukes der hvor det resulterer i flest mulige studiepoeng. Forholdstallet i kolonnen "Timer/SP" viser hvor mange timer som går med for å generere ett studiepoeng. Jo lavere tallet er, desto færre timer må fagmiljøet bruke på å produsere hvert

¹ Undervisningsressursene måles i arbeidstid, som hovedsakelig styres av to faktorer: a) Hvordan instituttet utformer studietilbudene og b) arbeidspliktrengskapets satser og normenes krav til undervisning, pensum og eksamen.

² Her vurdert som de faktiske timene faget har hatt til rådighet basert på faste stillinger og vikarer i slike.

³ Høstsemesteret er valgt fordi flest studiepoeng produseres i de første semestrene og det dermed er om høsten nærere sammenheng mellom opptakskvoter og produserte studiepoeng. Siden flertallet av studentene på emnene er tatt opp på en programkvote (som er de studentene instituttet er forpliktet til å stille med ressurser for å utdanne) er tallene for studieproduksjon representative for fagmiljøenes reelle ressursbruk. Høsten 2022 er representativ for det generelle bildet. Et mer omfattende tallgrunnlag for årene 2017–22 bekrefter dette. Se: «Studiepoeng per fag absolutte og relative tall», hf-ilos-felles\admin\STUDIER\FELLES\Statistikk\STATISTIKK SP PRODUKSJON

studiepoeng. Det er ulike grunner til at dette tallet varierer mellom fagene, men tallet viser like fullt hvor stor og inntektsgivende studieproduksjon instituttet får ut av de ansattes arbeidstimer. Det viser også tydelig at dette tallet ikke kun varierer på emner eller fra semester til semester, men at variasjonen også er betydelig fagmiljøene og fagene imellom.

Eksempelvis har ENGLANG og FRANSK like mange timer, men fransk produserer 56 % av det ENGLANG gjør med de samme timene. De mest effektive fagene ved ILOS ligger under én time per studiepoeng. Til sammen står disse ansattes timer for 47 % av timene og genererer 64 % av studiepoengene. Italiensk fremstår her som det best balanserte fagmiljøet og slavisk som det minst effektive, men her er det igjen stor variasjon mellom russisk og de andre fagene.

Kolonnen lengst til høyre viser prosent-differansen mellom studiepoengproduksjonen og timene til rådighet. Et tall nær null indikerer balanse. Et negativt avvik indikerer at faget får relativt flere studiepoeng ut av arbeidstidene, mens et positivt avvik viser at faget har en større del av kostnadene enn av studiepoengproduksjonen. Instituttet bør ha et bevisst forhold til hva disse tallene innebærer: Instituttets kostnader bæres overproportjonalt av arbeidstidene til ansatte på de store fagene engelsk og allmenn litteratur. Inntektene fra de store fagene dekker denne differansen. Likevel er dette ikke nok til å generere tilstrekkelige inntekter til at fagene som helhet går i økonomisk balanse.

Det er et grunnleggende mål i stillingsstrategien å opprettholde bærekraften i de store fagene. Samtidig må instituttet for de andre fagene enten finne måter å bedre denne bærekraften eller legge opp til en reduksjon i lønnskostnadene knyttet til dem.

Videre er det mulig å se nærmere på flere sider ved dimensjonering av instituttets studietilbud. Studietilbudet gis i dag ofte ikke på minimumsnormen, hverken på emne- eller emnegruppenivå, noe som fører til økte kostnader, uten at det dermed er sagt at denne økte ressursbruken fører til bedre rekruttering eller gjennomføring. Strengt tatt kan alle fag redusere både timer og emner og på den måten unngå å skape ytterligere ressursbehov, og kanskje redusere dem i fremtiden. Spørsmålet er om dette fører til synkende studieinntekter. Instituttet må vurdere i hvilken grad dette instrumentet skal benyttes i større grad. Alternativet kan være enda større justeringer i porteføljen. Instituttet er allerede i gang med en omarbeiding av studieporteføljen i flere fag og gjør oss dermed verdifulle erfaringer.

ILOS har altså til nå i hovedsak forbedret og redusert det eksisterende tilbudet. Fremover vil det bli stadig viktigere å utvikle og fornye studieporteføljen, slik at den har god rekruttering og gjennomføring, som i sin tur kan gi oss økte inntekter basert på de ressursene instituttet har.

ENGELSK

Ansatte som gir undervisning i faget engelsk er organisert i to fagmiljøer:

- **Engelsk språk (ENGLANG)**
 - Fagmiljøets faste undervisningsressurser består per 2023 av fem førstestillinger og ett lektorat, til sammen 2626 timer til undervisningsoppgaver per semester. Våren 2022 var det 901 plusstimer i saldoen.
- **Engelsk litteratur, amerikanske og britiske studier (ENGLABS)**
 - Fagmiljøet *English Literature, American and British studies* består av tolv første- og 1,5 lektorstillinger. Av disse har ni sin primærtilknytning til litteratur, resten til britiske eller amerikanske områdestudier (eller begge). Den samlede undervisningsplikten for

ett semester er 5700 timer. Før de siste årenes tilsetninger var det relativt mange plusstimer totalt, men regnskapene er nå i bedre balanse, om enn med interne forskjeller. Våren 2022 var det 923 plusstimer i saldoen.

ENGLABS og ENGLANG leverer emner til bachelor-studieretningen engelsk, årsenheten og lektorprogrammets fag 1 og 2⁴. Siden emner på BA-nivå legger beslag på brorparten av fagmiljøenes ressurser, gir vi her en samlet fremstilling av rekruttering, gjennomføring og ressursbruk på lavere grads nivå først.

Søkningen til bachelorstudieretningen har falt en del de siste årene etter toppåret i 2019, fra 166 til 110 søkere i 2023. Søkningen til årsenheten, som består av de samme emnene, har falt betydelig siden 2013 til 2023, fra 217 til 138 førstevalgsøkere. Lektorprogrammets studieretning engelsk har hatt noenlunde stabil søkning, men den har falt noe i det siste. Engelsk er imidlertid et stort fag 2 (60 sp, tilsvarende årsenheten ved ILOS) på lektorprogrammet.

De to fagmiljøene leverer til sammen fire 1000-emner:

- ENGLANG: ENG1100 og ENG1103
- ENGLABS: ENG1303, ENG1304, ENG1505 og ENG1506

I tillegg leverer de emner på 2000-nivå. Studenter og avlagte eksamener fordeler seg ulikt på emnene og de to miljøene:

Tabell 2: avlagte eksamener på 1000 og 2000-nivå i fagmiljøene ENGLANG og ENGLABS i 2022

Fagmiljø	Nivå	Avlagte eksamener	Snitt eks. pr emne	% emneandel av alle BA-emner i ENG
ENGLANG	1000	314	157	28,2
	2000	42	8,4	3,8
SUM ENGLANG		356		32,0
ENGLABS	1000	609	152	55,0
	2000	145	16,1	13,0
SUM ENGLABS		754		68,0
SUM		1110		

Over halvparten av alle studiepoeng på lavere grads nivå på engelsk blir avlagt på de fire 1000-emnene som ENGLABS leverer. Fordelingen av studiepoeng på de to fagmiljøene fordeler seg tilsammen svært ulikt. Til sammen står ENGLABS for 68 %. Det er også på ENGLABS at den største ulikheten mellom ressurser og studieproduksjon oppstår: med 7,6 % negativt avvik er den over dobbelt så stor som på ENGLANG. Det er særlig den klart sterkere poengproduksjon på emner på 2000-nivå som gjør ENGLABS mer effektiv enn ENGLANG.

⁴ Eksempel med engelsk som fag 1 og fransk som fag 2: [Engelsk og fransk – Engelsk \(studieretning\) – Universitetet i Oslo \(uio.no\)](https://uio.no)

Det er verdt å merke seg at engelsk bachelor tilbyr seks 1000-emner, noe som betyr at det tilbys ett emne mer enn nødvendig for fordypningen i faget.⁵ Men valgfriheten gjelder kun de fire emnene gitt av ENGLABS, ikke de to som gis av ENGLANG; disse er begge obligatoriske i graden.

ENGLABS gir rundt åtte til ti emner på 2000-nivå og ti til femten på master hvert semester, og det vil ikke være behov for et mer omfattende tilbud i fremtiden. Mange bachelorstudenter på engelsk tar mer enn 80 studiepoeng i faget (dvs. at de bruker av sine frie emner). Denne poengproduksjonen inngår dermed i instituttets inntektsgrunnlag, men krever også betydelige ressurser. Det er avgjørende at instituttet har et bevisst forhold til denne balansen.

ENGLANG har dårligere rekruttering til sine 2000-emner. Tabell 2 viser at det kun produserer halvparten så mange studiepoeng per emne på 2000-nivå som på ENGLABS-emnene⁶. ENGLANGs 2000-emner tilbys riktignok ofte som heisemner, noe som øker antallet studenter i undervisningen, men også antall emner som må tilbys, og det vanskeliggjør studenters gjennomføring og instituttets evne til å beregne bærekraften i tilbudet. Men det store antallet bachelor-studenter tatt i betraktning, er rekrutteringen til 2000-emner og til masteremner i engelsk språk for lav.

Gjennomføringen på studieretningen engelsk bachelor er samlet sett stabil og klart bedre enn på fremmedspråkene og russisk. For kullene 2013–2019 ligger den på totalt 37 % (27 % på normert tid). Frafallskurven er ikke fullt så bratt heller, men ved tredje semester er 50 % falt fra. Det er ikke grunn til å anta at gjennomføringen vil endres, noe som kunne ført til et økt ressursbehov.

ENGLANG MASTER

Søkningen til masterstudieretningene *English Language and Linguistics* har bedret seg noe, etter å ha vært svært lav i en lengre periode frem til 2018. Det starter nå i overkant av 10 hvert år. Dette fører til at studentgruppene bare bli store nok dersom de slås sammen med grupper på 2000-nivå. Dette har imidlertid noen uheldig følger: Studenter som har tatt et heisemne på lavere nivå, kan ikke ta det igjen på master, og instituttet må derfor tilby flere emner enn nødvendig. Det blir ikke tydelig hva gevinsten for studentene er, for de kan ikke benytte seg av den tilsynelatende bredden i emnetilbudet. Dessuten blir skillet mellom lavere og høyere grad uklart. Begge disse faktorene kan tenkes å bidra til den nokså lave rekrutteringen til master i engelsk språk.

Gjennomføringen på master er ikke særlig god. 18 % gjennomfører på normert tid. Totalt er det 50 %. Studentene på faget bruker altså ofte for lang tid på studiet. Mellom 2013 og 2022 ble det levert 79 masteroppgaver, noe som tilsvarer 13 % av oppgaver ved ILOS i tidsrommet og er samme omfang som på studieretningene Spansk, portugisisk eller slavisk.

ENGLANG Oppsummering

På grunn av kombinasjonen av heisemne-organiseringen og spesielle krav til sammensetningen av mastergraden, er det utfordrende å vurdere det faktiske ressursbehovet som kreves for å oppfylle

⁵ Emnegrupperne i engelsk legger opp til 50 studiepoeng på 1000-nivå og 30 på 2000-nivå. Opptakskravet til master ved UiO er likevel minimum 20 sp på fordypningsnivå.

⁶ Vi mener at et minimum på rundt 15–20 avlagte studiepoeng vil være et hensiktsmessig måltall. UiO, HF og ILOS opererer ikke med et nøyaktig antall for en studentgruppe og avlagte eksamener i et emne som definerer om det er bærekraftig eller ikke. Et slikt regnskap ville kreve en nærmere analyse for kostandene forbundet til det enkelte emnet: den ansattes lønnsnivå og andre kostnader for institusjonen knyttet til undervisning. Dette er hverken hensiktsmessig eller mulig.

forpliktelsene overfor programstudenter. Instituttet kan ikke forutsette noen vekst i rekrutteringen til master.

Ledelsen arbeider p.t. med å organisere studietilbudet på nytt, både på BA- og MA-nivå, slik at det faktiske ressursbehovet blir klarere. Det er mulig å redusere tilbudet uten at studentens mulighet til å opprettholde full progresjon berøres. Det er ikke grunnlag i dag for å si at fagmiljøet trenger flere undervisningsressurser. Plusstimene kan reduseres uten å øke antall stillinger i fagmiljøet gjennom en reform av emneporteføljen på 2000- og 4000-nivå. Ressursbruken må i dette tilfelle rette seg etter årsverkene, ikke omvendt.

ENGLABS MASTER

Søkningen til masterstudieretningen er relativt stabil, det starter mellom 20 og 30 hvert år.⁷ Instituttet håper å øke rekrutteringen til områdestudier i engelsk ved å skille *English Literature og American and British Studies*. Med en egen studieretning på områdestudier, kan det tas opp flere studenter uten at dette krever flere stillinger i faget. Målet er altså at dette skal øke bærekraftig studieproduksjon.

English Literature alene står for flest innleverte masteroppgaver ved ILOS de siste ti årene. Tar en med amerikanske og britiske områdestudier, utgjør masteroppgavene veiledet av dette fagmiljøet 25 % av alle masteroppgaver ved ILOS.

Oppsummering

Instituttet kan gå ut fra at studieproduksjonen på engelsk vil stå for en betydelig del av inntektsgrunnlaget også i fremtiden. Selv om søkertallene viser en fallende tendens, vil emnene også være attraktive for enkeltemnestudenter. Likevel er det slik at slike studenter har langt høyere frafallstall på emnenivå, og instituttet må derfor være forsiktig med ressursbruken til denne typen tilbud. Videre er det ingenting som tyder på at studieproduksjonen fra programstudenter på engelsk vil øke i fremtiden. Det er derfor viktig at det ikke uten videre legges opp til økt ressursbruk.

Instituttet bør se på fordelingen av undervisningskapasitet på de ulike feltene som inngår i BA- og MA-utdannelsene. Engelsk språk vil kunne bære sine undervisningsforpliktelser med dagens dimensjonering.

Ved vurdering av litteraturfag ved ILOS anbefaler vi at styret vurderer eventuelle koordineringer på tvers av litteraturfagene før det gjøres en isolert vurdering av ressursbehovet på *English Literature*. Områdestudier er i dag riktig dimensjonert, men britisk område er likevel sårbart fordi det kun har én fast ansatt. Fleksible løsninger internt bør vurderes før evt. nye stillinger diskuteres.

Instituttet bør også se på det samlede undervisningstilbudet i 80-gruppen i engelsk, for å kartlegge om ressurser bør omdisponeres eller koordineres bedre.

I lys av dette ligger det ikke an til nytt, betydelig ressursbehov på engelsk i den nye stillingsplanen.

⁷ Fra 2024 deles masterstudiene i litteratur og områdestudier i engelsk i to.

ALLMENN LITTERATURVITENSKAP

Fagmiljøet består av ni stillinger⁸ med en samlet undervisningsplikt per 2023 på 3652 timer. Per våren 2023 hadde avdelingen 2116 plusstimer, det tilsvarer tre undervisningsårsverk i 1. stilling og er det for tiden det høyeste antall akkumulerte plusstimer ved ILOS.

Syv av ni ansatte går av med pensjon innen ti år. For tre av dem skjer dette innen fem år, og for fem innen seks år. Fagmiljøet står dermed foran et omfattende generasjonsskifte, og en god del av dette stillingsbehovet må dekkes i stillingsplanen. Fagmiljøet leverer emner til følgende studier:

- Fordypning, årsenhet og 40-gruppe i allmenn litteraturvitenskap
- Masterprogrammet i allmenn litteraturvitenskap
- Studiedefinerende 40-gruppe i estetikk

Studietilbudet er i dag riktig dimensjonert, og det er vanskelig å se at det kan eller bør gjøres større kutt. Plusstimene kan indikere at fagmiljøet er noe underdimensjonert, og disse timene er en kostnad instituttet skyver foran seg i den forstand at det ikke vil være mulig å redusere disse timene uten midlertidighet. Ved en vurdering av timelærerbruken over flere år, er det grunn til å spørre om ikke instituttet her over tid har dekket faste behov med midlertidighet.

Spørsmålet om hvor stort ressursbehovet blir, avhenger imidlertid både av hvordan faget utvikler seg og av prognosene for rekruttering til studiene innen faget og gjennomføringen på dem. I tillegg bør instituttet for å sikre fagets undervisning, vurdere hvordan ressurser kan brukes på tvers av fag på instituttet, særlig innen fremmedspråklitteratur og engelsk litteratur. Instituttet bør i forkant av en isolert diskusjon om ressursbehov på allmenn litteratur ha en større diskusjon om utformingen av litteraturfaget (-ene) ved instituttet generelt og om hva slags studietilbud i litteratur som vil være hensiktsmessige i fremtiden. Diskusjonen bør blant annet ta utgangspunkt i den fallende interessen for litteratur innen fremmedspråk, hvordan disse fagfeltene best kan ivaretas, læringsutbytter innen lese/skriveferdighet i litteratur, forholdet til engelsk som undervisningsspråk etc.

Rekrutteringen til bachelorstudiet er stabil og gir forutsigbarhet i planleggingen. Førstevalgsøkningen har falt noe, men totalsøkninger er nesten uendret over en 10 års-periode. Rekrutteringen til årsenheten er meget stabil. Totalsøkningen har økt noe ilt av de siste 10 årene. Førstevalgsøkninger er uendret.

Gjennomføringen er den beste blant bachelorstudiene ved ILOS. Det betyr at over 41 % gjennomfører på normert tid, og til sammen gjennomfører 53 % av dem som påbegynte studiene (kullene 2013–2019). Gjennomføringen på årsenheten er ikke fullt så god, 34 % fullfører på normert tid.

Søkertallene er stabile og nokså gode. Fagets bachelorstudieretning har dobbelt så stor kvote som årsenheten. Det er altså større konkurranse om plassene på årsenheten og dette kunne tilsa lavere inntakskvalitet og gjennomføring på bachelor. Det er ikke tilfellet, og det er en styrke for faget.

De positive resultatene for rekruttering og gjennomføring har medført at instituttet i 2023 økte kvoten på bachelor- og årsenhetsstudiene betydelig⁹, i håp om at dette vil føre til økt studiepoengproduksjon og flere avlagte grader totalt ved ILOS

Rekrutteringen til master i allmenn litteratur er stabil. Antallet studenter som starter på studiet, er stabilt, på tross av at både søkningen totalt og førstevalgsøkningen har falt noe siden 2015. Det starter

⁸ Hvorav én førsteamanuensis med lektor-undervisningsplikt

⁹ Kvoten ble tatt fra språkfagene

i underkant av 20 studenter hver høst. Rekrutteringen virker dermed robust nok til at instituttet kan legge dette omfanget til grunn i beregningen av fremtidige ressurser på master.

Studenter på master i allmenn litteratur bruker som regel mer enn normert tid på å fullføre studiet: 27% fullfører på normert tid. Men gjennomføringsraten totalt er likevel nokså god: over 67 %. Gjennomføringen er stabil over tid, men det er et sprik kullene imellom.

Oppsummering

Stabiliteten i rekruttering og gjennomføring, sammenholdt med godt organiserte og effektive studieløp på både bachelor- og masternivå, tilsier at allmenn litteratur isolert sett har behov for å erstatte (på en eller annen måte) alle ansatte som går av med pensjon de neste 10 årene.

Det er likevel flere problemstillinger knyttet til fagets utforming i fremtiden når et så betydelig generasjonsskifte skal finne sted, og litteraturfagene ved ILOS bør i større grad ses i sammenheng for å sikre at ressurser blir brukt på riktig måte.

RUSSISK, POLSK, TSJEKKISK, BKS og Øst-Europa

Fagmiljøet er bredt, flerfaglig og -språklig:

Fagfelt	Stillingstype	Antall stillinger
Russisk	Førstestilling språk	1
	Lektor språk	2,4
	Førstestilling litteratur	1
	Førstestilling område	2
Polsk	Førstestilling polsk	1
BKS	Førstestilling BKS	2
Tsjekkisk	Førstestilling tsjekkisk	1
Øst-Europa/ områdestudier	Lektor	1

Fagmiljøet har 5141 timer til sammen. Av disse er 3077 innen russisk. Tabell 1 viser at russisk dermed har er 59 % av ressursene og 86 % av studiepoengene innen slaviske fag. Våren 2022 var det 857 plusstimer, men det er store forskjeller i arbeidspliktrekenskapene. Noe har til dels svært store minus-saldoer, men andre har mange plusstimer. Særlig russiske områdestudier har mange plusstimer, og dette skyldes blant annet stor veiledningsbyrde på master.

Stillingene i polsk, tsjekkisk, BKS og Øst-Europa leverer undervisning til bachelor-studieretningen Polsk, tsjekkisk, BKS, til de fire 40-gruppene i polsk, tsjekkisk, BKS og Øst-Europa og til årsenheten i Øst-Europa-studier. I tillegg kommer undervisning i fellesemner på masterstudieretningen Russisk, polsk, tsjekkisk og BKS. Det er imidlertid svært få studenter og sjelden kandidater på master innen polsk, tsjekkisk og BKS. Studiene har svært lav rekruttering og dårlig gjennomføring.¹⁰ I og med at opptak til bachelorstudieretningen er stoppet fra og med 2022, og ressursene ikke er fullt utnyttet, er det ikke er relevant å vurdere noen fremtidig ressursbehov innen disse fagene nå.

¹⁰ Se notat om bachelorstudieretningen Polsk, tsjekkisk, BKS til styremøtet i oktober 2022.

På russisk viser studieproduksjonen for høsten 2022¹¹ at 1000-ernene i russisk står for over en tredjedel av produksjonen på slavisk totalt. Den nest største kilden er masteroppgaver i russiske områdestudier. Høsten 2022 utgjorde dette alene over 14 % av studiepoengene.

Søkningen til både bachelor og master i russisk er stabil over tid. På masterstudieretningen RPTBKS starter 9–18 hvert år. Nesten alle masterstudenter tilhører russisk, og av disse igjen er de fleste på områdestudier.

Gjennomføringen i russisk bachelor¹² er ikke god, men noe bedre enn på de andre språkfagene ved ILOS.¹³ Gjennomføringsraten har ikke endret seg nevneverdig over tid.

På grunnlag av tallene for rekruttering og gjennomføring til russisk, er det rimelig å anta at det fremtidige ressursbehovet i faget vil være omtrent som i dag, forutsatt at undervisningen på 1000-nivå ikke reduseres betydelig. Russisk språk vil dermed trenge undervisningsressurser når en ansatt i 70% lektorstilling går av med pensjon (senest 2027). Skal de totale undervisningsressursene på russisk språk forbli som i dag, må 445 timer i semesteret erstattes. Dersom instituttet velger å lyse ut en førstestilling i russisk språk, vil det medføre en reduksjon i tilgjengelige undervisningstimer på 50 timer per semester. Russisk er ikke selvfinansierende, og det ligger ikke noe økt inntjeningspotensial på studiesiden i en førstestilling. Instituttet bør i denne sammenheng gjøre en avveining av hvor mye og hvilken type undervisning studiefaget har behov for mot behovet for og ambisjoner om forskningstyngde i faget.

TYSK

Fagmiljøet har per juni 2023 fire professorer og én førsteamanuensis, til sammen 1870 timer undervisningsplikt per semester. Fagmiljøet hadde våre 2022 en samlet saldo på minus 278 timer.

Ved utgangen av 2024 vil det av disse fem kun være én professor igjen. Én førsteamanuensis i språk tilsettes i 2023. Fra og med 2024 mangler faget en underviser i tysk kultur/samfunn/historie/ område.

Rekrutteringen til tysk er stadig fallende. Førstevalgsøkning indikerer lav inntakskvalitet og svak gjennomføring. Dette fører ikke bare til et lavere ressursbehov enn tidligere, men også sviktende inntekter. Det vil derfor ikke være forsvarlig å legge opp til en ressursbruk som er større enn minimumsbehovet for å drive studiene. Dette forutsetter imidlertid en ny og mer effektiv organisering av fagets tilbud på master.

Emneporteføljen på lavere nivå er blitt revidert og fremstår i dag riktig dimensjonert; det kan ikke reduseres dersom studentene skal ha mulighet til å gjennomføre med full progresjon. Det er heller ikke fornuftig å kutte fagets studieportefølje på lavere nivå (f.eks. årsenheten). 80-gruppen og årsenheten må også bestå fordi begge tilbud også brukes av lektorprogrammet, som har noe bedre gjennomføring og sikrer noe flere studenter på 2000- og 4000-nivå.

På masternivå er faget, selv med rekrutteringen til masterspesialiseringen på lektorprogrammet, svært lite. En indikasjon på studentgruppens størrelse er de to obligatoriske emnene, TYSK4100 og TYSK4200. De siste seks årene er det i snitt 5,5 avlagte eksamener i dem per år. Det er vanskelig å argumentere for dette som grunnlag for et ressursbehov. Beregninger viser at et minimumstilbud innen tysk vil medføre et ressursbehov på omtrent 3,5 undervisningsårsverk i førstestillinger. (Dette tilsvarer ca.

¹¹ FS581.002

¹² For tall for bachelorstudieretningen PTBKS, se notat til styret 2022

¹³ For tall, se Fremmedspråkskomiteens rapport 2023.

dagens kapasitet på italiensk, som har 3 førstestillinger og en lektor. Italiensk og tysk er i dag omtrent like i størrelse.)

Stillingsplanen bør først og fremst prioritere en stilling i tysk samfunn/område/politikk/historie/kultur. Studiefaget tysk har etter vår mening et tydelig profileringsbehov og -potensial med tanke på fagets åpenbare samfunnsrelevans, og denne stillingsutlysningen bør derfor utformes med dette for øyet. Det øvrige ressursbehovet er noe usikkert, og instituttet bør i den kommende perioden vurdere å dekke på andre måter enn med faste stillinger, f.eks. ved kallelser til toerstillinger eller lignende

ILOS gir også en 40-gruppe i nederlandsk. Faget ble nedlagt som studiefag etter at den eneste førstestillingen gikk av med pensjon i 2013. De faste ressursene på faget bestod deretter av en universitetslektor, som sluttet i 2018. Etter dette har emnegruppen blitt drevet med en midlertidig ansatt med førstekompetanse. Ifølge instituttets utregninger har studieproduksjonen i ganske stor grad, om enn ikke fullstendig, finansiert utgiftene til undervisning.

Rekrutteringen til emnegruppen (her definert som rekrutteringen til innføringsemnet NED1104 (20 studiepoeng) har de siste fem årene variert mellom 12 og 30, snittet er på 18 avlagte eksamener hver gang i samme periode.¹⁴ Det finnes i dag ingen undervisningskompetanse i nederlandsk på instituttet og instituttet er ikke forpliktet til å gi emnene eller emnegruppen, med unntak av til programstudenter som allerede har begynt på emnegruppen.

FRANSK

Fagmiljøet består per 2023 av seks stillinger¹⁵ med en samlet undervisningsplikt på 2626 timer per semester. Våren 2022 hadde fagmiljøet en samlet saldo på 1286 plusstimer. Timene fordeler seg svært ujevnt. De to første avgangene ved fylte 70 skjer i 2031 og -32.

Søkningen til studietilbudene i fransk er noe fallende, gjennomføringen er ikke god, men bedre enn tysk, spansk og italiensk. Det er ingenting i studenttallene som indikerer et ressursbehov på undervisningssiden de neste årene. Fransk har etter vår mening hatt et for omfattende emnetilbud til nå, noen som har medført et større ressursbehov enn nødvendig. Man har ønsket å ha et bredt tilbud på 2000- og 4000 nivå, samt et ekstra introduksjonsemne i 1. semester på lavere nivå, (FRA1000, som ikke inngår i bachelor-fordypningen)¹⁶ for å motvirke frafall. Det er ingen indikasjoner i våre tall som tyder på at dette har hatt noen merkbar effekt på hverken rekrutteringen eller gjennomføringen. Snarere har det ført til at mye av undervisningen har hatt svært små studentgrupper, og bruken av lese- og heisemner har vært hyppig. Kostnadene ved dette står ikke i forhold til inntektene. Utdanningsledelsen i samarbeid med fagmiljøet gjennomgår nå emneporteføljen for å få en riktigere balanse i ressursbruken.

Det er en viss skjevfordeling av ressursene innad mellom de tre disiplinene språk, litteratur og områdestudier. I utgangspunktet ligger drøye 55 % til språk, 30 % til litteratur og 15 % til område. Dette stemmer ikke helt overens med undervisningsbehovet, og særlig interessen for områdestudier på masternivå utløser et større timebehov der. Siden den totale studieproduksjonen på faget ikke tillater

¹⁴ Til sammenligning har ITA1000 et snitt på 44, POL1000 på 8 og POR1001 på 12 avlagte eksamener hver gang.

¹⁵ Hvorav én førstestamanuensis med lektor-arbeidsplikt

¹⁶ Spansk, fransk og Italiensk har ressurskrevende 1000-emner som ikke inngår i fordypningen. SPA1000 og FRA1000 er rene tilleggsemner som kun har en formell funksjon i årsheten og fag to på lektorprogrammet. De er ikke strengt tatt nødvendige for hverken den faglige eller formelle progresjonen i faget. Disse emnene gis siste gang høsten 2023. Italiensk-studiet forutsetter ikke forkunnskaper, og ITA1000 har til blitt tilbudt som fritt emne som studenter tar før de begynner på fordypningen. Fra 2024 blir ITA1000 del av fordypningen.

en utvidelse av staben, vil det være nødvendig å fordele undervisningen noe annerledes internt eller tilby undervisning i områdestudier i mindre grad enn i dag.

SPANSK og PORTUGISISK

Fagmiljøet består i dag av én professor (portugisisk), tre førsteamanuenser, én dosent og to lektorer (i hhv. 80 og 20%). Samlet undervisningsplikt er 2864 timer, hvor 525 av disse er i portugisisk. Våren 2022 var det 1114 plusstimer. Det er ingen nært forestående avganger, og første avgang ved fylte 70 i spansk vil være i 2034.

Søkningen til bachelor og årsenhet i spansk har vært fallende, den er nesten halvert på ti år. Det er likevel ikke grunnlag for å si at fallet vil være like sterkt i årene fremover fordi det har flatet ut de siste årene og denne tendensen ser ut til å fortsette. Søkningen til master er svak, og de siste årene er flertallet av masterstudenter kommet fra Lektorprogrammet. Rekrutteringen til emner på 1000-nivå er ganske god, men i noen tilfeller er gjennomføringen dårlig eller strykprosenten høy.

Gjennomføringen på spansk bachelor er ikke god, og på årsenheten er den svært svak.

Ressursbehovet har vært høyere enn nødvendig de siste årene fordi spansk, i likhet med fransk, har tilbudt et ekstra emne på 1000-nivå (SPA1000, som ikke inngår bachelor-fordypningen). Emnet er ikke strengt tatt nødvendig for å sikre bachelor-, årsenhets- og lektorprogramstudenters mulighet til å ha full progresjon i studiet.

Studentgruppen på master i spansk er noe begrenset: Det er mellom 8 og 18, i snitt 12,5, som har tatt det obligatoriske emnet IBER4000 de siste åtte årene. Det ligger ikke an til at tilbudet på master må utvides.

Portugisisk består av en 40-gruppe. Denne har begrenset rekruttering: i snitt har drøyt 13 tatt eksamen de siste syv årene. I 2022 var det kun seks. Gjennomføringen på emnegruppen er svært dårlig. Portugisisk leverer også en viss emneportefølje til masterstudieretningen Spansk, portugisisk. Men studentgruppene på 2000- og 4000-nivå er svært små. Faget har dermed ikke behov for ytterligere ressurser. Tvert om indikerer rekruttering og gjennomføring at fagene står i fare for å forsvinne hvis ikke begge disse faktorene bedres betraktelig.

I sum er det ikke behov i stillingsplanen for ytterligere ressurser til spansk og portugisisk i den aktuelle perioden.

ITALIENSK

Fagmiljøet består av tre stillinger hvorav én lektor. Det har en samlet undervisningsplikt på 1432 timer. Våren 2022 var det 633 plusstimer i fagmiljøet. Det ligger ikke an til avganger i perioden.

Fagmiljøet lever emner til én bachelorstudieretning og årsenhet og én masterstudieretning. Italiensk tilbys ikke i lektorprogrammet. Til nå har italiensk i praksis tilbudt 100 studiepoeng på lavere nivå, fordi 20 sp emnet ITA1000 ikke har vært del av fordypningen. Dette har lagt beslag på betydelige undervisningsressurser. Fra og med 2024 vil ITA1000 inngå i fordypningen, og undervisningsbehovet totalt reduseres.

Rekrutteringen til italiensk på lavere nivå har steget de siste 10 årene. Gjennomføringen er imidlertid svak. Faget ligner i stor grad fransk, spansk og tysk, selv om søkerne hovedsakelig starter uten

forkunnskaper. Søkingen til master er svært begrenset. I snitt er det i overkant av tre som tar eksamen i det obligatoriske emnet ITA4301 hvert år. Det er i snitt litt færre enn tre masteroppgaver hvert år, og tendensen har vært fallende.

På grunnlag av dette er det ingen behov for ytterligere tilsetninger i italiensk i årene fremover.

Resultater av kartleggingen

Behovsanalysen viser:

- Det er ingenting i dag som tilsier at fagområdene litteraturvitenskap, språkfag og områdestudier i betydelig større grad vil være i stand til finansiere et studietilbud med forskningsinntekter.
- Balansen mellom fag som finansierer seg selv gjennom studieproduksjon og dem som ikke gjør det, er ikke bærekraftig i dag. Instituttet bør utvikle planer for både å nedbemanne over tid og eventuelt å flytte stillinger til undervisningsfag som har god rekruttering og gjennomføring. Et mål på dette er kolonnen "timer/SP" i tabell 1. Grunnleggende endringer som bedrer rekrutteringen og gjennomføring til studier og emner, kan også bedre inntektsgrunnlaget.
- Fremmedspråksfagene er ikke bærekraftige; til det er balansen mellom (nødvendig) ressursbruk og inntjening for dårlig. Sviktende inntekter skyldes både langt svakere rekruttering og dårlig gjennomføring¹⁷. Likevel kan ikke instituttet uten videre kutte i disse fagene. Fremtidige diskusjoner bør dreie seg om hvilke studietilbud innen fagene som skal beholdes. Instituttet er allerede i gang med å rasjonalisere fordypningsgruppene på lavere grad for å få bedre balanse mellom ressursbruk og studieproduksjon.
- Et akutt behov for å tilsette i førstestilling i tysk samfunn/politikk/historie/område/kultur
- At det er nødvendig med en vurdering av ressurs- og kompetanse behov i russisk språk
- Det er behov for undervisningsressurser innen allmenn litteraturvitenskap. Før behovet defineres nærmere, bør instituttet
 - Ha en bred diskusjon om litteraturfagets studietilbud på ILOS som involverer alle litteraturfaglige felt og ansatte. Diskusjon bør ha som mål å legge føringer for den faglige utviklingen av litteraturfaget og samtidig ha som mål å opprettholde et godt studietilbud i allmenn litteraturvitenskap.
 - Fatte beslutninger om forholdet mellom studier av litteratur i oversettelse og originalspråk og om forholdet mellom lese- og skriveferdigheter.
 - Kartlegge potensialet for å utnytte ressurser på tvers av fag og språk.
- Kartlegge handlingsrommet for lovlig og konstruktiv bruk av midlertidighet. Instituttet befinner seg i en brytningstid, både faglig og økonomisk, og midlertidige stillinger kan dekke opp for akutte behov i en omstillingsfase

Alexandra Spalek, utdanningsleder

Mons Vedøy, studieleder

8.6.2023

¹⁷ Fremmedspråkene har gått fra cirka 14000 studiepoeng til cirka 4500 studiepoeng i løpet av 10 år. Disse tallene viser den radikale endringen som vi har gjennomgått.